

Orgie van vorm en kleur

De barok die in de 17e eeuw op een grootse wijze had gebloeid als de uitbundige kunstuiting van de Contrareformatie en het vorstelijk absolutisme, onderging een grondige verandering in de 18e eeuw. Toen de kerk en het absolutisme inderdaad door de Verlichting een zware klap werd toegebracht, ging de adel opdrachten geven aan de kunstenaars en maakte het weelderige hofleven plaats voor een intiemer salonleven. Zo zag de 18e eeuw, waarin de salons tot een ongekende bloei kwamen en de "bel-esprit" van de verlichte geesten werd bewonderd, de barok evolueren naar het rococo. Het plechtstatige ruimte de baan voor het speelse. Waar de barok slechts indruk trachtte te maken op de massa, poogde het rococo vóór alles te behagen. Op grote schaal wendde men het grillige schelpmotief of rocaille aan, vandaar dat door de bewonderaars van het classicisme spottenderwijze voor deze nieuwe stijl op het einde van de barok de benaming rococo werd gebruikt.

De rococostijl was voor het grootste deel interieurkunst. De buitenzijde van een gebouw kon immers best de strenge, classicistische lijnen behouden, terwijl men binnenin alles naar rococosmaak ver-

sierde. In Frankrijk bereikte de stijl een grote ontplooiing onder Lodewijk XV. Hij liet een volledige vleugel van het paleis van Versailles ombouwen en deed talrijke knusse salonnetjes volgens de nieuwe mode opsmukken. De muurvlakken werden gebroken door sierlijk omlijste panelen. Men gebruikte hierbij meer hout en stucwerk dan marmer, omdat die materialen zich beter leenden tot ombuigingen en krommingen. De rechte lijn die reeds in de barok week voor een welvende lijn, werd in het rococo definitief vervangen door een golvend lijnenspel. Bovendien schonk men de voorkeur aan tere pasteltinten, verguldsel en zelfs wit, zodat de interieurs er prettig en opwekkend gingen uitzien. Ook de kunstig ingelegde meubelen die uitblonken door gratie en verfijning, verhoogden het speelse en intieme karakter van het rococo-interieur.

De stijl beperkte zich niet enkel tot Frankrijk, ook in de Duitse gewesten schoot hij diep wortel, vooral dan in het zuiden. Grote bouwmeesters als Balthasar Neumann (1687-1753) en Dominicus Zimmermann (1685-1766) bouwden er kerken waarin ze de nieuwe inzichten op de volmaakste wijze toepasten. Ze slaagden er inderdaad in de architectuur en de decoratieve elementen tot een harmonieus geheel te verwerken. Het hoogtepunt van deze elegante kerkbouw bereikte Neumann ongetwijfeld in de bedevaartkerk van Vierzehnheiligen. Een ander pareltje van rococobouwkunst, weliswaar kleiner van afmetingen en landelijker van opvatting, is de hier afgebeelde Wieskirche, die in 1745 door Zimmermann werd ontworpen. De wisselende lichtindruk verkregen door het, langs oordeelkundige aangebrachte vensters, binnenvallend zonnelicht, verhoogt nog de feestelijke en

uitbundige stemming die in deze kerken heerst. Het lijkt wel of de bouwers met die sierlijke lijnen, heerlijke fresco's en vergulde beelden aan de bedevaarders een deeltje van het paradijs wilden tonen.

Naast de bouwkunst ondergingen ook de andere kunsten de invloed van het rococo. Schilders als Jean Antoine Watteau (1684-1721) uit Valenciennes getuigden in tere vormen en kleuren van de verfijnde levensopvatting en de speelse lichtzinnigheid van hun tijd. De onbepaalde zweem van droefgeestigheid die echter over zijn galante en schijnbaar onbekommerde tafereeltjes hangt, wekt soms de indruk dat zijn figuren op een vulkaan dansen. Ongetwijfeld trachtte men in de 18e eeuw de dagelijkse sleur en slenter te ontvluchten en terug te keren naar de natuur. Het werk van Watteau oefende een zeer sterke invloed uit op Boucher, Fragonard en de Engelsman Gainsborough. Nochtans was de grootmeester van de gewelfschildering die in deze periode een reusachtig succes kende, de Venetiaan Gian Battista Tiepolo. Zijn gewoonlijk allegorische fresco's muntten uit door hun levendige beweeglijkheid, hun frisse kleur en stralend licht. Om het sierlijke interieur verder op te smukken deed men ook een beroep op de beeldhouwkunst en het snijwerk, waarvan de Antwerpenaar Verberckx te Versailles uiterst mooie exemplaren naliet. Bovendien waren de al dan niet beschilderde porseleinprodukten van Sèvres bij Parijs of van Meissen in Saksen zeer in trek. Ook vandaag worden deze gratievolle en galante figuurtjes nog hartstochtelijk verzameld.

Ten slotte wilden toondichters als Haydn en Mozart, wier composities het gaafst de rococogeest vertolkten, door hun sprankelende, frisse en gracieuze muziek dit frivole leven niet alleen opvrolijken, maar ook uitbeelden.

De speelse en schijnbaar onbezorgde geest van de 18e eeuw weerspiegelde zich in het rococo. Elke kunstuiting stond in functie van het kommerloze bestaan, het leven "sans-souci" (zoals de verlichte vorst Frederik II zijn buitenverblijf nabij Berlijn noemde). Men wilde inderdaad weg uit de dagelijkse zorgen om in de natuur of een verfijnd en fraai interieur de gedroomde levensvreugden weer te vinden.

kerk van Wies in Zuid-Beieren